

Anetta Bogusława Strawińska

Uniwersytet w Białymstoku
ORCID: 0000-0001-8401-3068

Profesor Urszula Sokólska. Portret osobliwy

Profesor Urszula Sokólska należy do grona znamienitych współczesnych polskich językoznawców. Jej teksty są publikowane w edycjach takich ośrodków naukowych jak: Warszawa (UW, UKSW), Poznań, Katowice, Lublin, Kraków, Toruń, Wrocław, Szczecin, Gorzów Wielkopolski, Bydgoszcz czy Siedlce. „O zasięgu jej publikacji świadczą czasopisma, w których ukazują się jej prace, oraz współpraca międzynarodowa, którą prowadzi, obejmująca takie kraje jak Białoruś, Ukraina, Litwa, Łotwa”¹. Dorobek naukowy Profesor Urszuli Sokólskiej, co podkreśla prof. dr hab. Stanisław Dubisz, ma charakter nie tyle ogólnopolski, ile międzynarodowy². Profesor Urszula Sokólska jest przykładem naukowca kompletnego – przywołując prof. dr hab. Kazimierza Ożoga – „który nie ogranicza się do jednej problematyki, powodującej wąską specjalizację, ale z wielkim powodzeniem przechadza się po całym wielkim ogrodzie polskiego językoznawstwa”³. Monografie przez Nią redagowane, Jej książki autorskie, prace dydaktyczne i organizacyjne w sposób znaczący

¹ Zob. więcej: S. Dubisz, *Ocena dorobku naukowego, dydaktycznego i organizatorskiego pani dr hab. Urszuli Sokólskiej w związku z wnioskiem o nadanie jej tytułu naukowego profesora nauk humanistycznych*, s. 2; <https://www.ck.gov.pl/promotion/type/k/imie/Urszula/nazwisko/Sokolska/dziedzina/1/dyscyplina/8.html> (dostęp: 06.01.2020). Por. B. Walczak, *Białystok na polonistycznej mapie Polski*, [w:] *Ojczyście święta mowo!... Wiąże nas twoje słowo. Polszczyzna w perspektywie diachronicznej. Studia i szkice*, red. A.B. Strawińska, Białystok 2020, s. 561–565.

² Z oceny prof. dr hab. S. Dubisza, s. 2; <https://www.ck.gov.pl/promotion/type/k/imie/Urszula/nazwisko/Sokolska/dziedzina/1/dyscyplina/8.html> (dostęp: 06.01.2020).

³ K. Ożóg, *Polskie pieśni adwentowe*, [w:] *Ojczyście święta mowo!...*, t. 16, s. 389–398.

„wpłynęły na poszerzenie wiedzy językoznawczej i kulturowej, a także na kształt naszej miłości do kultury, języka i wszystkiego, co Polskę stanowi”⁴.

Uczona

Urszula Sokólska studia polonistyczne ukończyła w 1980 roku na ówczesnej Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku i jeszcze w tym samym roku rozpoczęła pracę jako asystent stażysta w Zakładzie Języka Polskiego Instytutu Filologii Polskiej. Pracę magisterską zatytułowaną *Staropolskie nazwy kwiatów i ziół (na materiale „Słownika polszczyzny XVI wieku” i „Ekonomiki lekarskiej” Jana Jakuba Haura)* napisała pod kierunkiem dr Ireny Halickiej. Po latach Urszula Sokólska wspomina, że właśnie dr Irena Halicka była pierwszą osobą, która zaczęła ją kształtować jako językoznawcę⁵. Recenzentem rozprawy był Marian Jurkowski, „wtedy jeszcze docent, bardzo kochany i uwielbiany przez studentów – za wielką wiedzę oraz życzliwość, którą miał dla wszystkich”⁶. Każde z nich w innym stopniu wpłynęło na wybór zawodowej, a w konsekwencji również życiowej drogi Urszuli Sokólskiej. Nie można pominąć roli prof. dr. hab. Władysława Kupiszewskiego, którego Urszula Sokólska jako asystentka stażystka poznała w roku 1980 i pod kierunkiem którego kilka lat później napisała rozprawę doktorską. „Wiele [...] zawdzięczam profesorowi Władysławowi Kupiszewskiemu, promotorowi mojej pracy doktorskiej”⁷ – relacjonuje Badaczka. „Jako nieodrodny uczeń profesora Witolda Doroszewskiego otaczał mnie, młodą adeptkę nauki, niezwykłą życzliwością, dawał nieocenione wsparcie merytoryczne, pomagał poruszać się w meandrach «sztuki językoznawczej». Z przyjemnością – a nie z asystenckiego obowiązku – chodziłam na jego wykłady, by uczyć się wszystkiego: i zagadnień językoznawczych, o których wtedy wiedziałam jeszcze bardzo, bardzo niewiele, i samego prowadzenia zajęć ze studentami. To była świetna, niezapomniana szkoła życia w wielu jej aspektach”⁸ – dodaje.

Urszula Sokólska doktorat obroniła w 1990 roku na Uniwersytecie Warszawskim na podstawie pracy *Siedemnastowieczna polszczyzna kresów północno-wschodnich (słowotwórstwo, słownictwo, frazeologia, składnia, fleksja)*. Na przykładzie języka pamiętnikarzy pochodzących z siedemnastowiecznych Kresów

⁴ Tamże.

⁵ Zob. U. Sokólska, *Jest między nami więź*, [w:] *Białostockie środowisko filologiczne 1968–2018. Historia w 45 wykładach*, rozmawiał D. Sołowiej, idea, wstęp i red. J. Ławski, Białystok 2018, s. 404.

⁶ U. Sokólska, *Jest między nami więź...*, s. 406.

⁷ Tamże.

⁸ Tamże.

starła się odnaleźć w nim te elementy, które są charakterystyczne dla tego regionu. Jak wykazała w recenzji prof. dr hab. Ewa Sławkowa, „stosując tego rodzaju procedurę badawczą, autorka w znaczący sposób przyczyniła się do badań nad historyczną polszczyzną kresową”⁹.

Również na Uniwersytecie Warszawskim w marcu 2006 roku Urszula Sokólska uzyskała habilitację. Tytuł rozprawy habilitacyjnej to: *Leksykalno-stylistyczne cechy prozy Melchiora Wańkowicza (na materiale reportażu z lat 1961–1974)* (Białystok 2005). „Podstawową wartość tej pracy stanowi nie tylko fakt, iż wypełnia ona wyraźną lukę w badaniach nad spuścizną wielkiego reportażysty (autorka ogranicza się tu do tekstów wydanych drukiem po powrocie pisarza do kraju), ale także, czy przede wszystkim to, że wnikliwa analiza języka pisarza (ze szczególnym uwzględnieniem warstwy leksykalnej, w której szczególnie interesujące są niezwykle neologizmy i okazjonalizmy pisarza) pozwala odkryć i precyzyjnie omówić źródła niezwyklej bujności i soczystości języka autora *KaraŃki La Fontaine’a*”¹⁰.

Urszula Sokólska jest rodowitą białostoczkanką i całe swoje zawodowe życie związała z Uniwersytetem w Białymstoku. W latach 1993–2007 była kierownikiem Podyplomowych Studiów Polonistycznych, które zorganizowała od podstaw. W roku 2008 została wybrana na dyrektora Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu w Białymstoku i pełniła tę funkcję przez dwie kadencje, do 30 września 2016 roku. Była pomysłodawczynią i autorką programu oraz opiekunem, cieszącej się dużą popularnością wśród studentów, specjalności publicystyczno-dziennikarskiej na studiach drugiego stopnia filologii polskiej.

Uczestniczyła w ponad stu konferencjach naukowych. Cztery z nich sama zorganizowała.

W ciągu czterdziestu lat pracy zawodowej prowadziła chyba wszystkie typy zajęć: ćwiczenia, konwersatoria, wykłady kursowe i monograficzne, seminaria dyplomowe, licencjackie, magisterskie i doktoranckie, zarówno w zakresie językoznawstwa diachronicznego, jak i synchronicznego.

Wypromowała czterech doktorów¹¹. Aktualnie opiekuje się kilkoma młodymi adeptami nauki.

⁹ Z opinii prof. dr hab. Ewy Sławkowej, s. 6; więcej: <https://www.ck.gov.pl/promotion/type/k/imie/Urszula/nazwisko/Sokolska/dziedzina/1/dyscyplina/8.html> (dostęp: 06.01.2020).

¹⁰ E. Sławkowa, *Opinia na temat osiągnięć naukowych pani dr hab. Urszuli Sokólskiej sporządzona w związku ze zgłoszonym przez nią wnioskiem o nadanie tytułu profesora*, s. 6; więcej: <https://www.ck.gov.pl/promotion/type/k/imie/Urszula/nazwisko/Sokolska/dziedzina/1/dyscyplina/8.html> (dostęp: 06.01.2020).

¹¹ Małgorzata Andrejczyk, *Etymologia i konotacje nazw drogich kamieni w twórczości Adama Mickiewicza oraz Juliusza Słowackiego. Studium leksykalno-stylistyczne* (02.07.2015); Marta Wieremiejewicz, *Słownictwo potoczne polszczyzny przełomu XX i XXI wieku w świetle danych leksykograficznych* (29.09.2015); Agnieszka Juskiewicz, *Metaforyczne kreowanie świata w poezji Adama Asnyka. Studium*

Uczestniczyła jako recenzent w dziesięciu przewodach doktorskich, kilkunastu postępowaniach habilitacyjnych i kilku profesorskich. W latach 2008–2016 wypromowała ponad stu magistrów, kilkunastu licencjatów i kilkunastu dyplomatów na Podyplomowych Studiach Polonistycznych. Wielekroć występowała jako recenzent prac magisterskich. „Postawa U. Sokólskiej jako naukowca, organizatora życia naukowego, utalentowanego nauczyciela akademickiego oraz niestrudzonego popularyzatora wiedzy o języku i kulturze polskiej rozślawiała i nadal rozślawia białostockie środowisko naukowe”¹².

W lutym 2019 roku Urszula Sokólska uzyskała tytuł profesora nauk humanistycznych. W tymże roku została odznaczona Srebrnym Krzyżem Zasługi.

Obecnie pełni funkcję dyrektora Szkoły Doktorskiej Nauk Humanistycznych oraz kierownika Katedry Stylistyki i Lingwistyki Antropologicznej.

Organizatorka i popularyzatorka

Profesor Urszula Sokólska należy do Polskiego Towarzystwa Językoznawczego, pełni funkcję Prezesa Towarzystwa Kultury Języka Oddziału w Białymstoku. Uczestniczy w pracach jury różnego typu olimpiad i konkursów: była członkiem komitetu okręgowego Konkursu Lingwistyki Teoretycznej, Matematycznej i Stosowanej (2007/2008), członkiem jury w Lokalnym Konkursie Krasomówczym (organizatorem konkursu było Europejskie Stowarzyszenie Studentów Prawa). Kilkanaście lat współpracowała ze Stowarzyszeniem „Wspólnota Polska” i w związku z tym wielokrotnie uczestniczyła w pracach jury Olimpiady Literatury i Języka Polskiego dla Polaków z Białorusi i Łotwy.

Ustawicznie prowadzi działalność o charakterze popularnonaukowym. W ramach współpracy ze „Wspólnotą Polską”, jako członek jury – w kwietniu 2004 roku – brała udział w przygotowaniach i organizacji I Polskiego Dyktanda na Białorusi. Kilkakrotnie występowała jako konsultant tekstów dyktand o tytuł Mistrza Ortografii w Białymstoku na poziomie szkół średnich, a w latach 2011–2016 zorganizowała i przeprowadziła sześć edycji Podlaskich Akademickich Mistrzostw w Ortografii.

językowe (27.09.2016); Sylwia Stokowska, *Nazwy produktów spożywczych w perspektywie diachronicznej (na materiale „Nowoczesnej kuchni domowej” pod red. Emila Wyrobka)* (22.01.2019); kolejna obrona planowana jest na marzec 2021 r.: Monika Sobolewska, *Socjolekt strzelecki na tle polszczyzny ogólnej*.

¹² M. Świącicka, *Ocena całokształtu dorobku naukowego dr hab. Urszuli Sokólskiej, prof. UW B w związku z postępowaniem o nadanie tytułu profesora wszczętym na Wydziale Filologii Polskiej i Klasycznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, s. 2; więcej: <https://www.ck.gov.pl/promotion/type/k/imie/Urszula/nazwisko/Sokolska/dziedzina/1/dyscyplina/8.html> (dostęp: 06.01.2020).

Jest też Autorką tekstów dyktand dla studentów oraz uczestników konkursu ortograficznego ze szkół ponadgimnazjalnych. Często odbywa pogadanki o języku dla uczniów szkół średnich, czasami również pracowników placówek oświatowych. Regularnie bierze udział w audycjach radiowych, np. w *Kawiarni literackiej* Radia Akadera prowadzonej przez poetkę i krytyka literackiego Janusza Taranienkę czy w Polskim Radiu Białystok. Uczestniczy także w roli eksperta z zakresu językoznawstwa w programach telewizyjnych o zasięgu ogólnokrajowym. Udziela wywiadów prasie lokalnej dotyczących kwestii poprawności gramatycznej, stylistycznej i leksykalnej, zagadnień etymologicznych oraz onomastycznych. Na stronie Instytutu Filologii Polskiej przez wiele lat prowadziła Internetową Poradnię Językową (na większość pytań odpowiadała w formie prywatnych maili wysyłanych do osób zainteresowanych).

Przez kilkanaście lat prowadziła warsztaty polonistyczne dla laureatów Olimpiady Literatury i Języka Polskiego na Białorusi i Łotwie. Zorganizowała pierwszą na UwB Letnią Szkołę Języka Polskiego i Kultury Polskiej dla wyróżniających się studentów polonistyk zagranicznych (9–29 lipca 2012). Prowadziła też warsztaty i wykłady dla uczestników tej Szkoły.

W ramach współpracy międzynarodowej odbyła staż naukowy na Wydziale Filologicznym Litewskiego Uniwersytetu Edukologicznego w Centrum Języka Polskiego, Kultury i Dydaktyki (3–11 listopada 2016).

Jest członkiem Rady Naukowej „Roczników Humanistycznych” i Komitetu Redakcyjnego czasopism: „Białostockie Archiwum Językowe”, „Próby”, „Archeus” (redaktor językowy w latach: 2011–2014), „Białostockie Teki Historyczne” (2005–2014; pierwotnie: redakcja i korekta; później: korekta i redakcja językowa).

Mistrzynie w rozpoznawaniu problemów historycznojęzykowych

Zainteresowania badawcze Pani Profesor Urszuli Sokólskiej – zapoczątkowane jeszcze w okresie pisania pracy magisterskiej – koncentrują się przede wszystkim wokół historii polszczyzny, zwłaszcza doby średnio- i nowopolskiej. Szczególne miejsce w tej problematyce zajmują zagadnienia języka osobniczego i polszczyzny kresowej, dawnej i nowszej oraz język prasy, język reportażu literackiego, struktura językowa różnego typu poradników oraz zapomniane słowniki i traktaty poświęcone leksykografii, leksykologii i ortoepii. Przedmiotem bardziej szczegółowych badań stały się m.in. teksty pamiętnikarskie z XVII wieku, rozprawy społeczno-naukowe Joachima Lelewela i Łukasza Górnickiego, teksty prasowe z różnych okresów historycznych, dzieła naukowe Jana Karłowicza oraz utwory literackie takich twórców, jak: Adam Asnyk,

Adolf Dygasiński, Bolesław Leśmian, Antoni Malczewski, Czesław Miłosz, Adam Mickiewicz, Eliza Orzeszkowa, ks. Jan Twardowski, Melchior Wańkowicz i inni.

Profesor Urszula Sokólska opublikowała cztery monografie autorskie; przytoczone wcześniej: *Siedemnastowieczna polszczyzna kresów północno-wschodnich (słownictwo, słownictwo, frazeologia)*, Białystok 1999 i *Leksykalno-stylistyczne cechy prozy Melchiora Wańkowicza (na materiale reportażu z lat 1961–1974)*, Białystok 2005 oraz nowsze: *Studia i szkice o języku pisarzy. Zagadnienia wybrane*, Białystok 2010 i „*O, mowo polska, ty ziele rodzime*”. *Wokół refleksji nad kształtem polszczyzny*, Białystok 2017. Wydała pod swoją redakcją cztery – bardzo dobrze przyjęte w środowisku polonistycznym – pokonferencyjne monografie zbiorowe: *Odmiany stylowe polszczyzny dawniej i dziś*, Białystok 2011; *Tekst – akt mowy – gatunek wypowiedzi*, Białystok 2013; *Odkrywanie słowa – historia i współczesność*, Białystok 2015; *Socjolekt – idiolekt – idiostyl. Historia i współczesność*, Białystok 2017. Ma w naukowym dorobku także ponad sto artykułów autorskich, trzy współautorskie, dwanaście recenzji w czasopismach najlepiej punktowanych oraz w książkach zbiorowych sygnowanych przez różne ośrodki akademickie w kraju i za granicą.

Profesor Urszula Sokólska jest Autorką ponad siedemdziesięciu recenzji wydawniczych: kilku monografii autorskich, kilku edycji tekstów gwarowych i średniopolskich oraz artykułów w czasopismach wysoko punktowanych i artykułów w pracach zbiorowych.

Okiem badaczy

Profesor Urszula Sokólska w środowisku naukowym jest podziwiana przede wszystkim za „rozmiar” zainteresowań badawczych oraz skrupulatność i wielopłaszczyznowość analiz. Uczeni uznają ją za znakomitą Badaczkę relacji między językiem a kulturą. Ogromnym szacunkiem darzona jest jako Uczona, a także – a może przede wszystkim – jako Człowiek. Profesor Urszula Sokólska to, przywołując prof. Ewę Sławkową, „kobieta dzielna, która mimo różnych scenariuszy pisanych Jej przez życie, odważnie stawiała i stawia czoło wszelkim przeciwnościom losu”¹³. Niezlomna, a jednocześnie krucha i wrażliwa, zwłaszcza na ludzką niedolę. Każdy, kto zna Profesor Urszulę Sokólską, wie, że jest nieocenionym przyjacielem gotowym nieść pomoc wszystkim tym, którzy w danym momencie tej pomocy potrzebują. Jest wzorem człowieka,

¹³ Z opinii prof. dr hab. Ewy Sławkowej, s. 1; więcej: <https://www.ck.gov.pl/promotion/type/k/imie/Urszula/nazwisko/Sokolska/dziedzina/1/dyscyplina/8.html> (dostęp: 06.01.2020).

który konsekwentnie i z poświęceniem realizuje swój życiowy cel; człowieka bezgranicznie oddanego pracy, Uniwersytetowi, Wydziałowi, Katedrze; człowieka wrażliwego na ludzkie cierpienie.

Przełożona niestereotypowa

Profesor Urszula Sokólska po reorganizacji Instytutu Filologii Polskiej w 2019 roku została kierownikiem Katedry Stylistyki i Lingwistyki Antropologicznej, do której należą: ks. prof. dr hab. Wiesław Jan Przyczyna, dr Małgorzata Andrejczyk, mgr Justyna Wawrzyniuk i niżej podpisana.

Profesor Urszula Sokólska wręcz z matczyną troskliwością dba o wszystkich swoich pracowników. Naukowe potrzeby każdego z nas traktuje indywidualnie. Dopinguje do pracy, pomaga w kwestiach publikacji oraz jest żywo zatroskana życiem pozanaukowym członków swojej „drużyny” (bo tak nas nazywa).

Dla mnie jest Osobą ważną zarówno w mojej pracy zawodowej, jak i prywatnie. W sytuacjach granicznie trudnych, emocjonalnie wielokrotnie mnie wspierała i do dziś wspiera, kiedy mam wątpliwości czy to natury merytorycznej, czy egzystencjalnej. Jako Mistrzyni jest niebywale rzetelna. Jej celne riposty i czasem ostre komentarze na poziomie tworzenia tekstu w efekcie skutkują publikacjami o najwyższym poziomie. Nigdy nie odmawia nam doradztwa; podpowiada/sugeruje rozwiązania nawet wówczas, gdy jest „przytłoczona” obowiązkami publikacyjno-redakcyjno-recenzencko-administracyjnymi. Pani Profesor Urszula Sokólska ma w sobie wewnętrzny imperatyw, który nakazuje udzielać wsparcia swoim podwładnym w każdej sytuacji i w każdym czasie. Niejednokrotnie zastanawiałam się, czy doba Pani Profesor trwa tyle samo, co moja? Pani Profesor ma po prostu czas na wszystko: na pracę naukową i gruntowne zmiany w swym mieszkaniu, porządki na działce, gotowanie, spacery ze swoim czworonożnym pupilem...

Jak to robi? Tego nie wie nikt...

Białystok, 14 października 2019 r.